

KAPITOLA

1

Když na XXVIII. letních olympijských hrách v řeckých Aténách získal český desetibojař Roman Šebrle zlatou medaili, stal se historicky devátým atletem, který pro Československo, respektive Českou republiku, dokázal v rámci klání pod vlajkou s pěti kruhy vybojovat placku z nejcennějšího kovu. Sbíрку prestižního ocenění v atletice pro malou středoevropskou zemi načal Emil Zátopek. Na olympiádě v Londýně v roce 1948 nejprve triumfoval v běhu na 10 000 metrů, což však byla pouhá předehra ke zlatému hattricku, kterým si podmanil celý svět sportu o čtyři roky později v Helsinkách, kde opět zvítězil v desetakilometrovém běhu, k tomu přidal i prvenství v závodě na pět kilometrů a navrch i v maratonu. Mimořádný úspěch výpravy podtrhla i jeho manželka Dana, která nenašla přemožitelku v hodu oštěpem. V pořadí šestý pomyslný korálek na

československý zlatý olympijský náhrdelník navlékla diskařka Olga Fikotová v Melbourne roku 1956. Na další přírůstek do rodiny se poté čekalo dvanáct let. Půst ukončila výškařka Miloslava Rezková v Mexiku. V bavorské metropoli Mnichově udělal na sklonku léta 1972 své zemi tu nejlepší možnou reklamu diskař Ludvík Daněk. V jihokorejském Soulu roku 1988 zase ukázal Jozef Pribilinec, kterak si lze chůzí na 20 kilometrů zajistit doživotní sportovní slávu. V Barceloně roku 1992 okusí oštěpař Jan Železný, jak chutná výstup na nejvyšší stupínek vítězů, a zalíbí se mu to do té míry, že si vše zopakuje i v Atlantě roku 1996 a také čtyři roky nato v australském Sydney. V hlavním městě Katalánska začíná také slavná česká desetibojařská éra oděná do zlatého hávu. Zahajuje ji Robert Změlík a na jeho úspěch navazuje v roce 2004 v „kolébce demokracie“ dnes již legendární rodák z Lanškrouna známý pod přezdívkou Šéba. Zatím poslední osobností, které se podařilo vystoupat na zlatý český olymp, je oštěpařka Barbora Špotáková, hrdinka z Pekingu 2008 i Londýna 2012. Její dvě zlaté medaile mají pořadové číslo patnáct a šestnáct.

Bylo by krajně nespravedlivé omezit příběh o úspěšných českých atletech pouze na ty, kteří uspěli na olympijských hrách. Vždyť v kronice Mezinárodní asociace atletických federací se v kapitole světové rekordy vyjímá čtyřicet devět počinů československých, potažmo českých atletů. Z naší země také vzešlo jedenáct mistrů světa v atletice, z nichž mnozí triumfovali více než jednou, a zapo-

menout bychom neměli ani na dvacet jedna mistrů Evropy.

Patří již k obecně přijímaným faktům, že Češi se jako národ dělí na příznivce fotbalu a příznivce ledního hokeje. Zdálo by se tedy, že jsou to právě tyto dvě hry, které si zaslouží být označovány jako nejoblíbenější sporty své země. Jenže i zde platí, že záleží na úhlu pohledu. V některých aspektech kopaná i hokej výrazně zaostávají právě za atletikou. Když si na celou problematiku posvítíme z olympijských pozic, zjistíme, že v rámci her založených v antickém Řecku již v roce 776 př.n.l. je atletika se šestnácti zlatými medailemi, o nichž již byla řeč, suverénně nejúspěšnějším českým sportovním odvětvím. Na druhém místě se nachází sportovní gymnastika s dvanácti zlatými plackami, třetí kanoistika s jedenácti, čtvrté střelectví se šesti a, světe div se, hokej i fotbal se v tomto žebříčku krčí na poslední příčce, každý shodně s jedním vítězstvím. Kde jsou vlastně kořeny atletiky v českých zemích? Zastavme se nyní na chvíli v čase a vraťme se do dob, kdy Češi, Moravané a Slezané ještě neměli svůj vlastní stát a královna sportu, jak se atletice odnepaměti přezdívá, byla na území jimi obývaným ještě v plenkách.

Polovina devatenáctého století představuje pro Rakousko-Uhersko období neklidu. Kromě politických turbulencí, jejichž symbolem se stal revoluční rok 1848, prochází společnost proměnami rovněž v dalších oblastech života. Jednou z nich je i oblast sportu. Ve městech

i na venkově rostou jako houby po dešti tělocvičny, které se stávají místem setkávání lidí nejrůznějších profesí. Nechybí mezi nimi i přední osobnosti národního obrození a významní učenci své doby jako Jan Evangelista Purkyně či František Ladislav Čelakovský. Roku 1862 vzniká tělocvičná jednota Sokol a pro náš příběh je zajímavé, že na programu druhého všesokolského sletu v roce 1887 nechybí atletické disciplíny. Vše směřuje k jedinému cíli – založení atletické unie. K tomu dochází 8. května 1897 v restauraci U Choděřů na dnešní Národní třídě v Praze. K zakládajícím členům České amatérské atletické unie (ČAAU) patří kluby nejrůznějšího zaměření. Nově vzniklá organizace je proto doširoka rozkročená a kromě lehké i těžké atletiky zastřešuje sporty jako kopaná, plavání, lyžování, jachting nebo tenis. Prvním předsedou ČAAU je zvolen Jiří Stanislav Guth-Jarkovský, doktor filozofie, který si své proslulé znalosti etikety osvojil v roli vychovatele na náchodském zámku, čehož později velmi dobře využije ve funkci ceremoniáře na Pražském hradě na počátku Masarykovy prezidentské éry. Člen Mezinárodního olympijského výboru horuje pro zvýšení počtu hodin tělesné výchovy na školách a současně pracuje na založení Českého olympijského výboru. Toto úsilí přinese ovoce v roce 1899. Guth-Jarkovský bojuje proti vůli rakouských úřadů, aby mohli čeští sportovci na Letních olympijských hrách 1900 v Paříži startovat samostatně, a také za to, aby byli označováni jako Češi, a nikoli jako Rakušané či Maďaři.

Díky tomu se tak svět dovídá, že na stupně vítězů vystoupal první Čech v olympijských dějinách. Je jím diskař František Janda-Suk, který dohodí až na stříbrnou medaili. Pozoruhodný život Gutha-Jarkovského uzavírá v roce 1943. Jeho odkaz dnes připomíná i Český olympijský výbor, který každoročně uděluje cenu Jiřího Gutha-Jarkovského za nejlepší sportovní výkon.

Třicátá léta dvacátého století dají světu atletiky vynález jménem tretry značky Adidas. Výrobce Adi Dassler je nabídné před olympiádou v Berlíně atletovi Owensovi. Poté co si v nich americký sprinter a dálkař doběhne pro čtyři zlaté medaile, stávají se celosvětovým hitem. Československo se ve stejné době těší z nového sletového a atletického stadionu na pražském Strahově. Druhá světová válka napak všem především bere. Československé atletice například Evžena Rošického. Novinář a atlet, mnohonásobný mistr Československa v běhu na 800 metrů je v červnu 1942 spolu se svým otcem zastřelen poté, co byl odsouzen na základě odposlechu telefonátu, v němž schvaloval atentát na Reinharda Heydricha. Jméno padlého sedmadvacetiletého odbojáře nese multifunkční stadion stojící v sousedství Velkého strahovského stadionu a mezi lety 1948 až 1989 se konával také mezinárodní atletický mítink s názvem Memoriál Evžena Rosického. Pochmurná padesátá léta nabízí radosti asi tolik jako vrah mírumilovnosti. Komunisté využívají sport především k propagaci nově nastoleného režimu. Přesto se i obloha olověné barvy občas

protrhne a na chvíli vykoukne slunce. K takovým vzácným okamžikům patří léto 1952, olympijské Helsinky a tři heroické výkony Emila Zátopka. V roce 1956 také vzniká armádní klub Dukla Praha, z něhož v budoucnu vzejde hned několik olympijských vítězů včetně Romana Šebrleho.

V roce 1969, na jehož počátku se student Jan Palach neúspěšně pokusil probrat československý lid z letargie, se běží 35. ročník přespolního závodu Velká kunratická. Sportovní nadšenci se rovněž chystají na v pořadí 72. ročník nejstaršího silničního závodu v Evropě Běchovice–Praha a o pozornost si říká i novinka atletického kalendáře z ostravských Vítkovic Zlatá tretra. V roce 1984 přichází šok pro stovky sportovců všech zemí tzv. východního bloku s výjimkou Rumunska a Jugoslávie. Na začátku května vydal Sovětský svaz prohlášení, že XXIII. letní olympijské hry v americkém Los Angeles mají být zneužity k politickému boji, a tudíž je hodlá bojkotovat. K neúčasti se připojily i další země v jeho područí včetně Československa. Absurdita dosáhla svého vrcholu. Sport byl znásilněn politikou. Zákaz startu na vrcholové akci znamená křivdu pro celou jednu sportovní generaci a zmaření snů o poměření sil na nejsledovanější sportovní akci světa. Diskařka Zuzana Šilhavá tak musí kvůli důsledkům schizofrenie studené války na dálku s trpkostí sledovat, jak v Los Angeles vítězí Nizozemka Stalmanová poté, co dohodila do vzdálenosti 65 metrů, zatímco ona hází pod sedmdesát metrů jen tehdy, když má hodně špatný den...

Letní olympijské hry v Barceloně jsou posledními, na kterých startují čeští a slovenští sportovci jako příslušníci společného státu. Právě zde se nastolují témata, která budou v následujícím čtvrtstoletí v souvislosti s českými zlatými zářezy rezonovat nejvíce. Oštěpařskou „dobu železnou“ zde startuje Jan Železný, který svou nástupkyni najde o dekádu později v Barboře Špotákové. Robert Změlík zase své desetibojařské žezlo předá Romanu Šebrlemu. Kdo bude dalším českým atletem, který se dotkne samotného sportovního nebe, ukáže budoucnost. Není pochyb o tom, že je jen otázkou času, kdy kolekci nejcennějších olympijských trofejí někdo rozšíří a posune jejich počet zase o něco blíž k číslovce dvacet.

Atletika totiž v České republice představuje fenomén, jenž oslovuje všechny společenské vrstvy, mladé i staré, lidi nejrůznějších profesí. Zasahuje i do mnoha dalších, jinak zcela odlišných sportů. Když se v devadesátých letech dělal průzkum mezi fotbalovými prvoligovými trenéry, zjistilo se, že většina z nich si fyzickou přípravu nedokáže představit bez atletických prvků. Josef Masopust dovedl v roce 1978 Zbrojovku Brno k titulu i díky propracovaným tréninkům s atletickými prvky. Jeden ze symbolů fotbalové Dukly Praha, stroje na tituly z přelomu sedmdesátých a osmdesátých let, Ladislav Vízek dodnes vzpomíná na galeje pod trenérem Jaroslavem Vejvodou, během nichž museli na atletickém oválu běhat čtyřstovku – a kdo se neměstnal pod šedesát vteřin, musel ji opakovat. Trenér

Vlastimil Petržela je zase vyhlášený tím, že svým svěřencům nakládá bez ohledu na roční období. V zimě nekončně dlouhé běhy v náročných terénech, během sezony kratší úseky od deseti do sta metrů kvůli zlepšení startovní rychlosti.

Zřejmě málokdo ví, že chybělo málo a místo znamenitého herce se stal z Vlastimila Brodského atlet. Od čtrnácti let trénoval ve Spartě pod Otakarem Janderou, který v něm objevil předpoklady pro běhání čtvrtek a půlek. „Jenže jsem neměl ani talent, ani trpělivost,“ ohlížel se člen mimořádně silné herecké generace Divadla na Vinohradech v roce 1995 za atletickou kapitolou svého života poté, co dorazil jako čestný host na vyhlášení ankety Atlet roku. Královně sportu zůstal věrný i poté, co se rozhodl, že svůj život spojí s prkny, která znamenají svět. Když jako divák fandil v Houštce Emilu Zátopkovi v jeho boji o světový rekord, křičel tak, že dalších pět dnů nemohl vykonávat své řemeslo, jelikož pouze sípal. Později se mu splnil sen, když se s manžely Zátopkovými seznámil osobně. „Vidět slzy radosti atletky, která vyhrála nebo překonala rekord, ale i slzy zklamání, proti tomu je někdy pláč Hamleta nad Ofélií úplný hadr,“ odhalil legendární *Bróda*, že síle příběhů, které píše atletika, nedokáže v jeho očích konkurovat ani mistrovství takového dramatika, jakým byl William Shakespeare. Představitel nezapomenutelných vodníků herec Josef Dvořák zase během svého mládí v Kadani přišel na chuť přespolnímu běhu. A když se na vojně v Havlíčkově

Brodě dostal ke službě na letišti a v chatrném plotě objevil díry, neodolal. Zatímco jiní by nelegálního přívalu svobody využili k vyhledání dámské společnosti, sportovec tělem i duší běhal štreky, klidně i v trávě, která mu sahala až do pasu, a připadal si jako Emil Zátopek při studiích na Vojenské akademii v Hranicích. „Sport mě naučil pěstovat vůli. Když jsem potřeboval přestat kouřit nebo pít, prostě jsem přestal. Naučil mě také pokoře. Někdo je prostě lepší, někdo prohrává,“ zhodnotil přínos atletiky pro svůj život muž, který se do povědomí diváků zapsal i díky roli Václava Pěnkavy v Nemocnici na kraji města. Zpěvačka Marta Kubišová se při studiu na gymnáziu dostala k zajímavé kratochvíli v podobě vytrvalostního běhu a skoku do výšky. To synové generálmajora Richarda Tesaříka, hrdiny z druhé světové války, Richard a Vladimír zase mohli sotva vyrůstat jinde než v armádních Dejvicích. Tajemné dvorky tamních vnitrobloků bývaly dějištěm jejich prvních „závodů“. V dospívání začali s opravdovou atletikou. Za 65 korun si koupili bambusovou tyč a hrdě s ní kráčeli přes Klárov a Chotkovy sady do své domovské čtvrti. Dlouho to vypadalo, že by na mapě československé atletiky mohla přibýt jména potomků chrabrého válečníka, jenže osud nakonec oba chlapce nasměroval hudebním směrem. Co se nenaplnilo v šedesátých letech, čekalo na svou příležitost a dočkalo se realizace o dvě dekády později. Atletické geny si proklestily cestu k Richardovu synovi Štěpánovi, z něhož vyrostl šampion v běhu na 400 metrů překážek.

Mnohé ze sportovních aktivit, které učarovaly uměleckým mistrům ve svých oborech, se snoubí v jednom velkém domě, v němž je deset pokojíčků a v každém z nich bydlí jedna atletická disciplína. Na fasádě toho domu je honosnými písmeny vyvedeno jeho jméno, které zní *Deseti-boj*. Pojdme se na něj zaměřit, prozkoumat jej od střechy po sklep a zastavit se u jmen jeho stavitelů i nejvýznamnějších obyvatel.